

DIE ÖSTERREICHER IN BERLIN

Der Husarenstreich des Grafen Hadik anno 1757

(Amalthea Verlag, Wien—Nünchen, 1987. 148 o.)

Az évtizedek óta Ausztriában élő, jól ismert publicista újabb tudományos igényű történelmi esszével jelentkezett. Ezúttal azt az egyetlen napot eleveníti fel, amikor a hétéves háború második esztendejében a porosz vonalak mögött felbukkant császári-királyi csoportosítás rövid tűzváltás után birtokolhatta a hadisarc fizetésre szorított Berlint.

A hét fejezetre tagolt műben a szerző a korábbi és újabb szaktudományos munkák alapján, valamint egyes levéltári állagok feltárással a történelmi események sodrában mutatja be az 1757. október 16-i eseményt.

Az előtörténetet tárgyalva Simányi Tibor a háborút megelőző világpolitikai jelentőségű eseményt, „a szövetségek változását”, az évszázada szemben álló és egymás ellen háborúzó Habsburg- és Bourbon-ház egymásra találását és az azt végül is lehetővé tevő porosz—angol konvenció létrejöttét elemzi. Végigtekint valamennyi hatalmi kérdésen és törekvésen, fellillantja az összes hatalmi ellentétet és eljut ahhoz a helyes következtetéshez, hogy nem egyes tartományok hovatartozósága volt a háború tétje, hanem ennek ürtügyén a francia és angol uralkodó számára a gyarmati befolyás, illetve a Habsburg-császár és a porosz király számára a német-római birodalmi vezető szerep. A szerző ennek hangsúlyozásával tér át a Poroszország bekerítését célzó diplomáciai ténykedésre és a porosz megelőző csapásra, vagyis a harmadik sziléziai, vagy más néven hétéves háború kirobantására. A háborús események sorra vétele mindvégig a bécsi, versailles-i, szentpétervári, berlini, londoni és egyéb udvarok hatalmi-politikai-diplomáciai ténykedésének tükrében történik, az olvasó világos képet nyer minden hadi művelet értelméről, céljáról.

A közvetlen hadi előzmények tárgyalását a szerző a Habsburg-szempontról döntőnek látszó 1757. június 18-i kolini győztes csatával indítja. Eleven képet fest a megélnékülő francia és német-római Habsburg-párti hadi-előkészületekről, a francia és birodalmi hadseregnek a poroszok ellen vonulásáról. Itt szerepelteti először könyve főhősét, nemes Hadik András altábornagyot. Az életút bemutatása során a katonai tehetség és az általános műveltség kiemelése azonos súllyal történik a hadvezéri sikerek okát keresve. Ugyanezt a két momentumot emeli ki a szerző, amikor arról ír, hogyan ismerte fel Hadik a helyzetelemzés alapján, hogy a császári-királyi, valamint a birodalmi és francia erők ellen kettéosztottan

felvonult porosz hadak közt rés támadt, amelyen elérhető a védtelenül hagyott Berlin, miközben hadisarc-szedő portyát hajt végre Brandenburgban.

A haditervet már szeptember 17-én Radeburgban papírra vetette Hadik. Ebben világosan megfogalmazta, ahogyan Simányi idézi: „a fő hadoszlop egyenesen Berlinre mehetne rá, és legalábbis a lovasság legnagyobb részével merészelhetné egészen addig végrehajtani a vállalkozást, míg a többi hadoszlop az Elba mentén portyázva, Torgaut, Wittenbergát és Magdeburgot tartaná megfigyelés alatt, hogy a fő hadoszlop oldalát és hátát biztosítsa”. Idézi a szerző Hadik tervezetéből azt is, hány fővel és milyen összetételben kívánta végrehajtani ezt a portyát: „A vállalkozáshoz a következő csapatokra lesz szükség: gyalogság egyelőre 1200 fő, horvát 2300 fő, német lovasság circiter 1000 fő, huszár 1600 fő, összesen 6100 fő.” Végül is október 10-én még ennél is kevesebb erővel: 930 német gyalogossal, 2100 katonai határőrvidékbeli irregulárisal, 1000 német vétéssel és dragonnyossal, valamint 1100 magyar huszárral, vagyis összesen 5100 fővel, továbbá 6 ezredlőveggel indult meg Radeburgtól Elsterwelda felé, miután elnyerte a hadvezetés és az udvar hozzájárulását a tervezett portyához. Az eddigi munkákban szereplő eltérő számadatok tisztázásához a szerző még azzal is hozzájárul, hogy források alapján közli, Hadik Elsterweldában visszavonulása biztosítására hátrahagyott 1000 katonai határőrvidékbelti, 240 német lovast és 300 huszárt, míg a huszárok mögé a lóra ültetett gyalogosokat az út mentén láncként lerakatta útvonalbiztosításra, bizonyos távolságokban pedig huszárokat hagyott vissza az összeköttetés biztosítására. Végül Berlin alá 3160 fővel érkezett el.

A portya bemutatása során jelentős hangsúlyt kap Hadik megtévesztő mozgása Dobrilugk, majd Luckau, végül Lübbe irányában, mintha a Spree jobb partján az Odera menti Frankfurt ellen záróvonalat akarna létrehozni. Október 14-én napfelkelte előtt azonban, ahogyan a szerző elemzését folytatja, Hadik a Spree bal partján a legrövidebb úton Weddich-Buchholz és Königs-Wusterhausen érintésével Berlinnek vette az irányt, ahová 16-án, vasárnap, hajnalban érkezett be.

Simányi Tibor itt megszakítja az események leírását, hogy intermezzóként felidézzen egy kevésbé ismert ténny, tudni illik miként akarta